

A szomszédos országokban folyó magyar néprajzi kutatásokról

Fontos tanácskozási színhelye volt 1982. november 19–20-án a debreceni Déri Múzeum. A TIT Országos Néprajzi Választmánya és a Hajdú-Bihar megyei Néprajzi Szakosztálya a Magyar Néprajzi Társasággal, a KLTE Néprajzi Tanszékével és a Déri Múzeummal közösen itt rendezte meg a szomszédos országokban folyó magyar néprajzi kutatások helyzetével foglalkozó tanácskozását, amely kibővült az Észak-Amerikában végzett kutatásokról szóló beszámolóval. Ezelőtt 10 esztendeje került sor hasonló áttekintésre, ez a konferencia tehát elsősorban az azóta eltelt időszakot értékelte.

Balassa Iván, elnöki bevezetőjében számbavette a határainkon kívül rekedt magyarságot a Szovjetszka Etnografia 1982. évi 3. számában megjelent adatok alapján. Általánosságban megállapította, hogy a szomszédos országok magyar néprajzi könyvkiadása jó, a néprajzi szakemberek képzés teljesen megoldhatatlan, a múzeumi kutatómunkán pedig számos a javítanivaló.

Összesen 10 előadás hangzott el, igen sokan szóltak hozzá a témához, s még többen szóltak volna hozzá, ha lett volna rá idő. Kiderült, hogy a kutatható néprajzi anyag rendkívül gazdag, hiszen a nyelvtérület peremén levő etnikai csoportok rendszerint a hagyomány, régiesebb, sok tekintetben értékesebb rétegeit őrzik. Ezek ismerete nélkül nem is tudjuk meghatározni a magyar népi műveltséget és Kelet-Európai kapcsolatait. A nemzetiségi sorsban élők pedig helyzetüknél fogva is jobban őrzik a hagyományt, szükségük van rá, hogy őrizzék. Megkülönböztetett jelentősége van tehát a határokon kívüli, különösen pedig a szomszédos országokban folyó magyar néprajzi kutatásnak, és annak, hogy a kutatás eredményei minél gyorsabban és minél teljesebben belekerüljenek a tudományos vérkeringésbe.

Az elhangzott számos fontos téma közül itt csak néhányat említünk.

Szinte valamennyi előadó szóvá tette, hogy egy-egy ország magyar néprajzi kutatása szempontjából nagy jelentősége van a *magyarországi kutatóhelyekkel és kutatókkal kialakított kapcsolat* erősségének és rendszerességének. E tekintetben a *Jugoszláviával* létrejött helyzet mutatja a legjobb példát: 1969-től kezdve, amikor is Újvidéken megalakult a Hungarológiai Intézet (A Kárpát-medencében azóta is egyedülálló ilyen jellegű intézmény), rendszeressé és immár hagyományossá vált, hogy a magyarországi néprajzkutatók tevékenyen közreműködnek az ottani munkálatokban, közös kutatási tervek szerint dolgoznak, és számos közös publikáció is megjelent. Déli szomszédunknál jól és természetes módon használják és hasznosítják a magyarországi módszereket, kérdőíveket, publikációs lehetőségeket.

A hazai néprajzkutatás munkamegosztásában jól körülhatárolt helye van az *önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalomnak*. Ennek tapasztalatait és lehetőségeit leginkább a *csehszlovákiai magyar néprajzkutatásban* sikerült hasznosítani, bár e téren Romániában is szép eredményeket ismerünk. Északi szomszédunknál a CSEMADOK-szervezet keretében működő Néprajzi Szakbizottságokon keresztül elvileg mintegy 170 önkéntes gyűjtőt, ténylegesen ennek harmadát-negyedét tudják bevonni a gyűjtőmunkába. Említésre méltó, hogy a CSEMADOK néprajzi szakreferense néhány esztendeje tagja a Szlovák Néprajzkutatói Társaságnak, és lehetővé vált, hogy a szlovákiai önkéntes gyűjtők a Társaság költségén, a magyarországi néprajzkutatók pedig a Társaság szervezésébe gyűjtsenek nyelvtérületünk északi részein. A biztató lehetőségek gyakorlati megvalósításának részleteit majd még ezután kell kidolgozni.

Nem kétséges, hogy a szomszédos országok közül *Romániában* sikerült leginkább megoldani a *néprajzi kutatások eredményeinek közzétételét*. Ebben a Kriterion Könyvkiadónak van a legnagyobb érdeme, de néhány más kiadó és művelődési intézmény is részt vállal a feladatból. Tevékenységük azt példázza, hogy a megjelenési lehetőség megteremtésének milyen erőteljes hatása van a néprajzi kutatómunkára akár a szakemberekről, akár az „önkéntes” gyűjtőkről van szó.

A határokon túli magyar néprajzi kiadványok jelentős részének megjelenése az egész magyar néprajztudomány rangos eseményének számít. Ugyanakkor elhangzott Debrecenben olyan vélemény is, amely helyteleníti ezeket a kiadványoknak a hazai sajtó részéről történő kritikátlan fogadtatását. A magyarországi recenzensek ugyanis akkor segítenek a legtöbbit a határokon túli magyar néprajzkutatóknak, ha cikkeiket és könyveiket a minden tekintetben egyenrangú „szak” társat megillető tárgyilagossággal és mércével fogadják, nem titkolva természetesen azt a megbecsülést sem, ami a nehezebb körülmények között dolgozó, s ott eredményt felmutató gyűjtőt és kutatót megilleti.

Arról is szóltak az előadók, hogy a határokon túli magyar néprajzi kiadványok főleg anyagközlések, s ez elsősorban a körülményeikből adódik. Jobban hasznosíthatnák azonban az ottani kutatók nyelvtudásukat a tekintetben, hogy az államalkotó nemzet (vagy nemzetek) népi műveltségével összevezzék a magyar néprajzi kutatás eredményeit. Ezzel nagy szolgálatot tehetnének a kelet-európai néprajztudomány egészének.

A tanácskozáson nemcsak a gyűjthető anyag meglepő gazdagságáról, és az elvégzett munka sokféleségéről kaphattunk képet, hanem a szükséges feltételek, lehetőségek hiányairól is. A határainkon túli magyar néprajzi kutatásokat elsősorban az ott élő magyaroknak kell elvégezniük, hivatásosoknak és önkénteseknek szorosan összefogva. Az ehhez szükséges feltételek megteremtése pedig az illető ország megfelelő intézményeire vár. A mi dolgunk, hogy időről időre számbavegyük az elért eredményeket, vagy eredménytelenségeket, s levonjuk ezek tanulságait. A legfontosabb dolgunk pedig az, hogy szüntelenül keressük a lehetőséget: miként segíthetjük az ott folyó gyűjtéseket, kutatásokat és közléseket, akár intézményesen, akár pedig egyénileg. E téren még igen sok kihasználatlan lehetőség kínálkozik.

Halász Péter

Honismereti táborok Győr-Sopron megyében

Honismeret az olvasótáborban

Az 1970-es években közművelődési kísérletként indult olvasótábori mozgalom tíz éve alatt bebizonyította életképességét. Azóta évente mintegy 120–130 ilyen táborot szerveznek az országban.

A győri Petőfi Sándor Városi Művelődési Központ 1982. július második felében ötven 7–8. osztályos peremkerületi általános iskolás részére szervezett honismereti olvasótáborot a Szigetközben. A tábor alap gondolata az ember és a természet kapcsolódási pontjait kereste úgy, hogy közben szó volt a barátságáról, a szerelemről, a családról, a nyelvről, a hazáról, példaképről, a jövőről is. A vidék, a vizek világa élővé tette dr. Timaffy László: Szigetköz című könyvét, amelynek feldolgozására a tábor vállalkozott. A művel való ismerkedést szárazföldi és vízi barangolás előzte meg és kísérte végig. A könyvet „olvasva” átélve a következő gondolatoknál időztünk el: „Az ember beleszületik a tájba, s a szülőháza, a táj szeretete végigkíséri egész életén”. Csoportos beszélgetéseken gondoltuk végig közösen a természet és az ember kölcsönhatását. „Füjdögél a szél az Óreg-Duna felől”. A szigetközi táj arculatát meghatározó Duna szerepét, múltját, jövőjét taglalgattuk. „Halász, vadász, aranyász, üres zsebben kitorász”. A szigetközi emberek életmódját vizsgáltuk úgy, hogy minden csoport választott magának egy-egy foglalkozást, és annak szakmai titkait, sajátosságait kutatta magnóval, fényképezőgéppel. Családokat látogattunk végig, adatokat gyűjtöttünk a vidékről, az emberekről, a szokásokról. „A bölcsőtől a sríg”. Mondák, legendák óriásokról, ördögökről, tündérekéről. A *Tündértő legendája* – tábori mesemondó dr. Timaffy László volt. „Farsangfarka – hagyományörző játék. A sattyó legénykéék és a hozzájuk illő leánykák mulatsága.” „Zátanyi Dunának sok hal van a vizébe...” A *Szigetköz népköltészete – művészete*. Kalandozásaink során a természetet járva rajzoltunk, festettünk, faragtunk, s közben számtalan szigetközi népdalt is megtanultunk. Megemlékeztünk a táj szülőltéréről, Kormos István költőről, akinek barátai látogattak meg bennünket.

Táborunk alapvető célkitűzése a személyiségformálás, közösségteremtés, a gyermekek valós problémáira történő reagálás, a nyílt, demokratikus légkör megteremtése, a kiscsoportos beszélgetések nyitottsága úgy érezzük megvalósult, s nyomot hagyott valamennyiünkben.

S nyomot hagyott a táj is, a Szigetköz vízi világa, a Tündértő, a halásztanya és az ott élő emberek.

Bakonyi Tibor

Honismereti tábor a Hanságban

A Győr-Sopron megyei KISZ-bizottság és a győri Xántus János Múzeum szervezésében 1982. július 19-től 31-ig huszonhat megyei egyetemi és főiskolai hallgató végzett honismereti gyűjtőmunkát a Hanság déli részén. A résztvevőknek az Országos Környezet- és Tájvédelmi Hivatal Észak-Dunántúli Felügyelősége adott otthont öntésmajori kiállító házában. A tábor helyének kiválasztását a hansági építőtáborok negyedszázados évforgatója magyarázta. Az évforduló alkalmából a KISZ KB jelentős anyagi támogatást adott a tábor megszervezésére. A szervezésben, a sátoztábor létrejöttében sokat segítettek a Kapuvári Járási KISZ-bizottság fiataljai.

A tábor szakmai célja a Hanság déli részének táji, történeti és természeti jellegzetességeinek megismerése, a népelet értékeinek megőrkítése volt. A résztvevő diákok a soproni Er.észeti és Faipari